

ELS POL·LINITZADORS, PECES CLAU DE LA BIODIVERSITAT

Realització: FUNDACIÓ JARDÍ BOTÀNIC DE SÓLLER

Texts : Malena Bibiloni i Xavi Canyelles

Il·lustracions: Xavi Canyelles

Assessorament científic: Anna Traveset i Xavi Canyelles

1ª Edició, Octubre del 2018

Dipòsit Legal PM 1424-2018

Material subvencionat per la Conselleria de
Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Vols saber els secrets més amagats del nostre Jardí?

Estàs apunt de descobrir el motor natural que fa que sigui possible la vida al Jardí Botànic; el perquè de l'explosió de flors, colors i aromes del Jardí; quins són els visitants que més freqüenten el Botànic i que tant ens ajuden en la nostra tasca... la conservació de la Flora Balear.

EL JARDÍ BOTÀNIC

BENVINGUTS!

Has arribat al **Jardí Botànic de Sóller**, una mostra viva de les plantes de les Illes Balears. Els personal del Jardí es dedica a **estudiar, conservar i cultivar** la flora de les Illes per a que tu i qualsevol visitant pugueu conèixer, aprendre i gaudir de la gran diversitat de plantes que formen el nostre paisatge illenc.

EL JARDÍ ESTÀ PLE DE FLORS...

Estepa blanca (*Cistus albidus*)

Hi ha flors que són **grans, obertes** i de **colors** diversos.

Aquestes flors produeixen grans quantitats de **pol·len i nèctar**.

Estepa Joana
(*Hypericum balearicum*)

Lletretera (*Euphorbia dendroides*)

Murta (*Myrtus communis*)

Pi blanc (*Pinus halepensis*)

Hi ha flors que són tan **petites** i de colors tan **poc vistosos**, que gairebé no ens fixem amb elles.

El seus grans de **pol·len** són **lleugers i petits**.

Canyet
(*Phragmites australis*)

D'altres flors, tenen **el pol·len i nèctar** amagat en el seu interior, aquestes es caracteritzen per tenir un pètal inferior en forma de llavi, anomenat **label**. Aquestes flors tenen **perfums** suaus i colors **grosos, violetes o blaus**.

Romani
(*Rosmarinus officinalis*)

Llentiera borda
(*Hippocrepis grosii*)

Poliol (*Mentha pulegium*)

Algunes plantes, com les orquídies, imiten la forma i color de les femelles d'abelles!

Flor d'abella (*Ophrys apifera*)

EL JARDÍ ESTÀ PLE DE FLORS

Escabiosa
(*Lomelosia cretica*)

Xuclamel
(*Lonicera implexa*)

Clavell (*Dianthus rupicola*)

Violeta
(*Viola jaubertiana*)

Rapa mosquera
(*Dracunculus muscivorus*)

Rapa blava (*Arum pictum*)

Hi ha flors que emeten un **aroma intens** i **desagradable**. A més, els seus **colors tacats** recorden a carn en descomposició.

Hi ha flors que tenen forma de **tub**, anomenat **esperó**, a l'interior d'aquest òrgan s'hi troba amagat el **nèctar**.

N'hi ha de colors **rosats i carmins**, però també d'altres menys cridaneres de color **blanc**.

"Ave del paraíso"
(*Strelitzia reginae*)

"Bicácaro"
(*Canarina canariensis*)

Nenúfar (*Nymphaea spp.*)

"Cactus San Pedro"
(*Echinopsis pachanoi*)

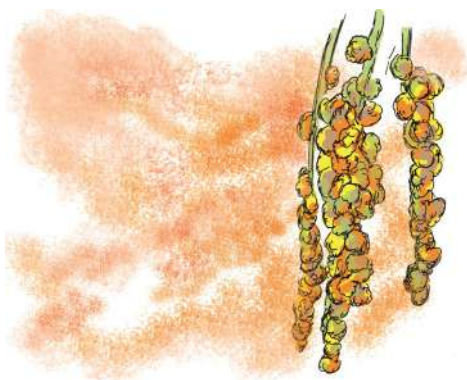
**TOTS AQUESTS COLORS, PERFUMS I FORMES DIFERENTS QUE ENS
PRESENTEN LES FLORS, NO SÓN PER ESTÈTICA.
PER A QUÈ SERVEIXEN?**

Les plantes, al contrari que els animals, no tenen la capacitat de moure's i per reproduir-se sexualment no sempre ho tenen fàcil. Els colors, les formes i les olors, **són la manera que tenen les plantes de demanar ajuda per reproduir-se i perpetuar així l'espècie.**

MILIONS D'ANYS TREBALLANT EN EQUIP

AL LLARG DE L'EVOLUCIÓ, LES PLANTES HAN ANANT PERFECCIONANT LA MANERA DE RECLAMAR L'ATENCIÓ DELS SEUS AJUDANTS PER REPRODUIR-SE.

Flors petites i poc vistoses que no criden l'atenció, però el seu abundant i lleuger pol·len s'enlaira amb el primer cop de vent.

El label facilita que l'abella es subjecti a la flor mentre s'alimenta del pol·len i nèctar que tan amagat es troba.

L'abundant pol·len i nèctar es fàcil d'agafar, per això escarabats i altres animals visiten aquestes generoses flors.

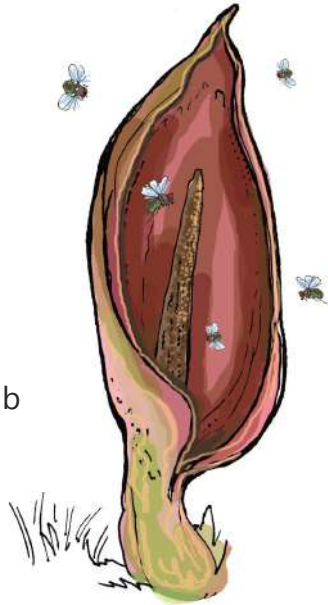

LA COEVOLUCIÓ

La llengua de les papallones es desenrotlla, essent suficientment llarga per arribar fins el fons de la flor on hi ha el nèctar.

L'aspecte i olor de carn en descomposició atreu a mosques afamades que confonen la flor amb un animal mort.

A les Balears hi ha flors pol·linitzades per vertebrats com el cas de les sargantanes endèmiques en els illots.

JA SAPS QUINS SÓN AQUESTS AJUDANTS?

ELS INSECTES DEL JARDÍ

Tenen 2 parells d'ales membranoses que es mouen simultàniament durant el vol

Amegilla quadrifasciata

Andrena nigroaenea

Lasioglossum spp

Xylocopa violacea

Ceratina cucurbitina

Colletes abeillei

Halictus scabiosae

Anthidium cingulatum

Megachile pilidens

Andrena agilissima

Hoplitis leucomelana

Ancistrocerus longispinus

La majoria d'abelles són solitàries, no viuen en colònia

Osmia niveata

ELS HIMENÒPTERS: LES ABELLES, VESPES I FORMIGUES

L'aparell bucal és mastegador
o llepador

femella

mascle

Eucera oraniensis

Anthophora subterranea

Megascolia bidens

Bombus terrestris

Eumenes coarctatus

Andrena ovatula

Apis mellifera

Rhodanthidium septentatum

Tenen 2 grans ulls
compostos i 3
de simples al front

Osmia cornuta

Les femelles tenen un
fibló defensiú a l'extrem
de l'abdomen

Chalicodoma sicula

Osmia bicornis

ELS INSECTES DEL JARDÍ

Mostren només 1 parell d'ales, perquè les ales posteriors són molt reduïdes

Lucilia sericata

Exoprosopa hortensis

Volucella zonaria

Episyphus balteatus

Moltes espècies florícoles imiten la coloració i disseny d'abelles o vespes, fent-se passar per elles com a defensa

Besseria zonaria

mascle

femella

Sphaenophoria scripta

Eristalis tenax

Poden mantenir-se aturades a l'aire, batent les ales ràpidament

Thyridantrax elegans

ELS Dípters: LES MOSQUES

Scaeva pyrantri

Eupeodes corollae

Phasia pusilla

Ectophagia oblonga

Tenen 2 ulls grossos i junts
però antenes molt curtes

Chrysotoxum intermedium

Stomorphina lunata

Helophilus trivittatus

Eristalinus arbustorum

Bombylius posticus

Bibio marci

Villa hottentotta

ELS INSECTES DEL JARDÍ

Xuclen el nèctar amb
l'espirtrompa

Tenen 2 parells
d'ales cobertes
d'escames de colors

Macroglossum stellatarum

Colias crocea

Lasiommata megera

femella

Cynthia cardui

mascle

Polyommatus celina

Leptodes pirithous

femella

Pararge aegeria

mascle

Celastrina argiolus

Lampides boeticus

ELS LEPIDOPTERS: LES PAPALLONES DIÛRNES I NOCTURNES

Antenes acabades en
"massa" en les
papallones diürnes

Pyronia cecilia

Papilio machaon

Artogeia rapae

Celastrina argiolus

Gonepteryx cleopatra

Lycaena phlaeas

Autographa gamma

Ulls grossos i rodons

Algunes papallones
nocturnes també
s'alimenten de dia

ELS INSECTES DEL JARDÍ

Les ales anteriors són dures i protegeixen a les posteriors amb les que volen

És el grup d'insectes més nombrós

Psilothrix illustrix

Psilothrix aureolus

Netocia cuprea

Oxythyrea funesta

Certallum ebulinum

Trichodes umbellatarum

Tenen dos ulls grossos, en canvi les antenes poden ser molt llargues o molt curtes

Oedemera caudata

Rhagonycha fulva

Acmaeodera convolvuli

ELS COLEÒPTERS: ELS ESCARABATS

L'aparell bucal és mastegador

Oedemera simplex

Stenopterus rufus

Tropinota squalida

Anthaxia dimidiata

Pol·linitzen transportant el pòllen adherit al seu cos, sobretot en els pels

Mordellistena micans

Attalus sp

Ebaeus sp

Anthrenus sp

Anthaxia scutellaris

Oedemera flavipes

Chlorophorus trifasciatus

Xau/18

LA POL·LINITZACIÓ

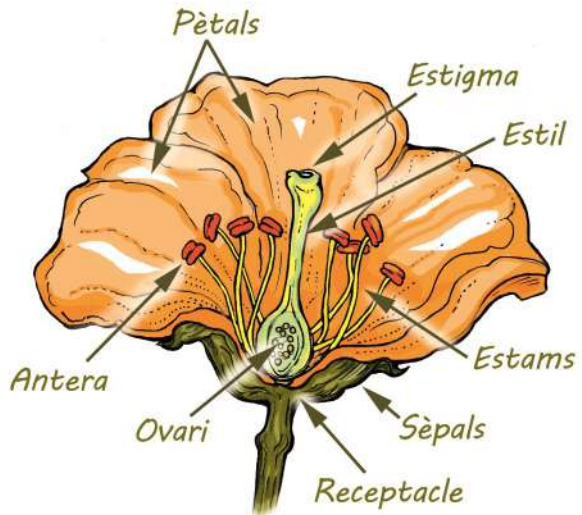
TOTS AQUESTS ANIMALS AJUDEN A LES PLANTES A REPRODUIR-SE

PERÒ... COM HO FAN?

Idò ho fan **transportant el pol·len**, des dels **estams** fins a l'**estigma**, de la mateixa flor o bé d'una altra diferent. D'aquesta manera, la planta pot realitzar la reproducció sexual, produint els **fruits** i les **llavors**.

Aquest procés es diu **POL·LINITZACIÓ** i els animals que hi col·laboren els anomenem **pol·linitzadors**.

A partir d'aquestes llavors naixeran noves plantes al Jardí i part d'elles es guardaran congelades al Banc de llavors, per plantar-les en el futur si alguna espècie necessita ajuda en la natura.

Imagina't...

Què passaria amb les plantes si no hi hagués pol·linitzadors?

LA CRISIS DELS POL·LINITZADORS

A LA NATURA DE CADA VEGADA HI HA MENYS POL·LINITZADORS. QUIN ÉS EL MOTIU?

ESPÈCIES INVASORES

La introducció d'insectes exòtics, agents patògens i plantes usades com ornamentals. En són exemples la vespa asiàtica i el bàlsam.

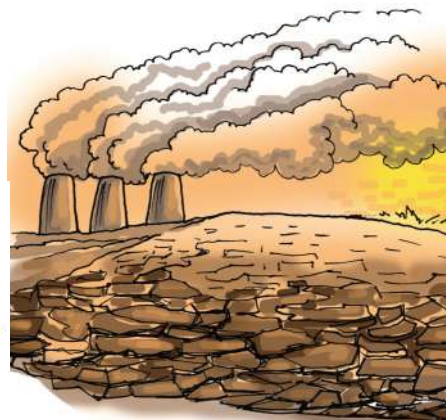

PÈRDUA DE L'HÀBITAT

La urbanització i aquella agricultura intensiva, especialment la basada en el monocultiu, redueixen i fins i tot eliminen els hàbitats naturals que són la font d'aliment i refugi dels pol·linitzadors.

PRODUCTES QUÍMICS I CANVI CLIMÀTIC

Insecticides, plaguicides, herbicides i fertilitzants, actuen en detriment de la biodiversitat afectant directament als pol·linitzadors intervenint en el canvi climàtic global.

QUÈ POTS FER TU PER ...

CONSCIENCIAR de la importància dels pol·linitzadors en la conservació de la biodiversitat vegetal.

Comparteix aquesta guia amb teus amics i familiars! La trobaràs a www.jardibotanicdesoller.org

Evitar o reduir l'ús de **PRODUCTES QUÍMICS** al teu jardí o hort.

Utilitza mètodes de control biològic: sembra plantes que atreguin depredadors naturals de plagues.

Crear **JARDINS** amb diversitat de plantes amb flors, per atreure pol·linitzadors i augmentar la biodiversitat .

Fes servir flora autòctona per crear els teus jardins!

FOMENTAR ELS POL·LINITZADORS?

Contribuir al **CONEXEMENT** dels pol·linitzadors de les Illes Balears.

*Pots aportar les teves observacions fetes sobre pol·linitzadors de les Illes Balears a la pàgina web de POLINIB:
<http://polinib.info/>*

Crear nous **HÀBITATS**, facilitant els recursos per a que els pol·linitzadors puguin nidificar.

Pots construir un hotel per insectes, així donaràs refugi als pol·linitzadors durant l'hivern.

Protegeix i respecta les **ZONES NATURALS**, així conservarem els hàbitats que contenen la biodiversitat.

No trepitgis ni arrabassis flors del camp, ni molestis els seus visitants florals.

EL CICLE DE LES PLANTES AMB FLOR

La planta adulta produeix flors.

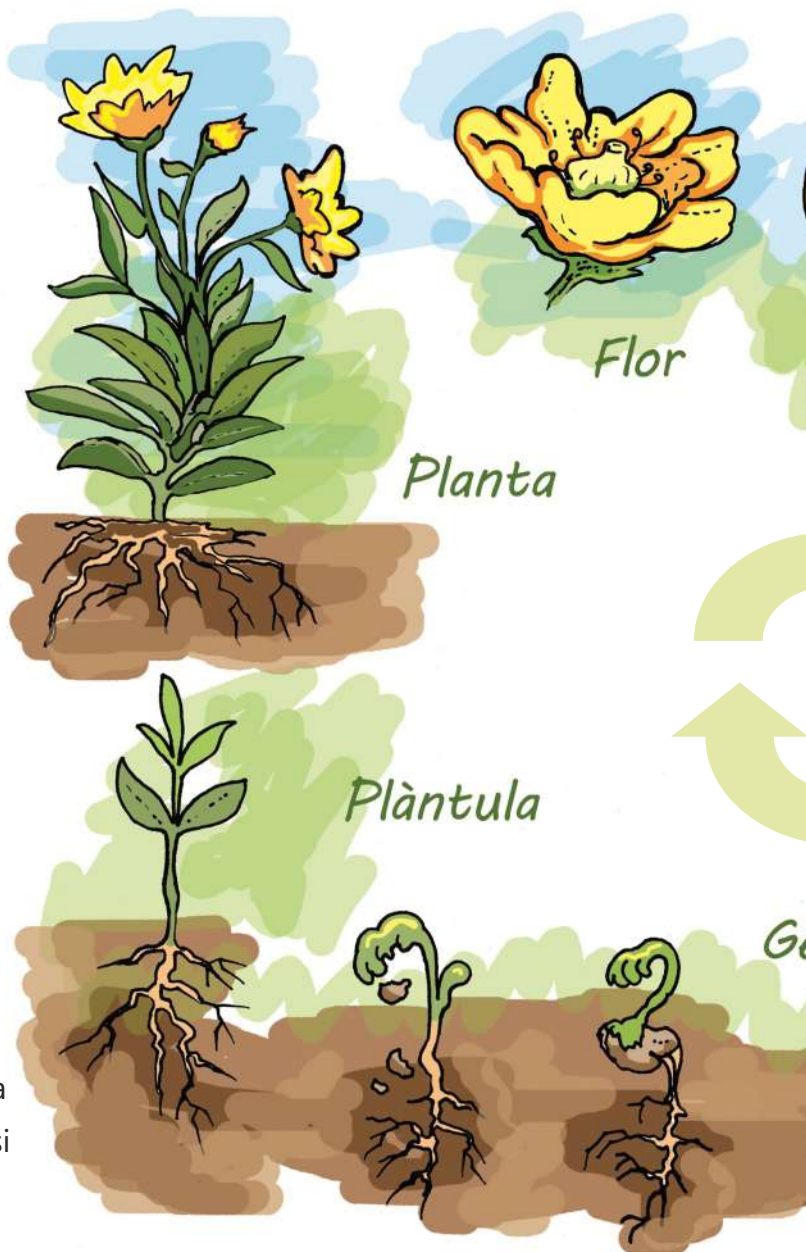
El pol·len viatja dels estams fins a l'estigma.

Les flors són visitades pels pol·linitzadors, que porten pol·len d'altres flors.

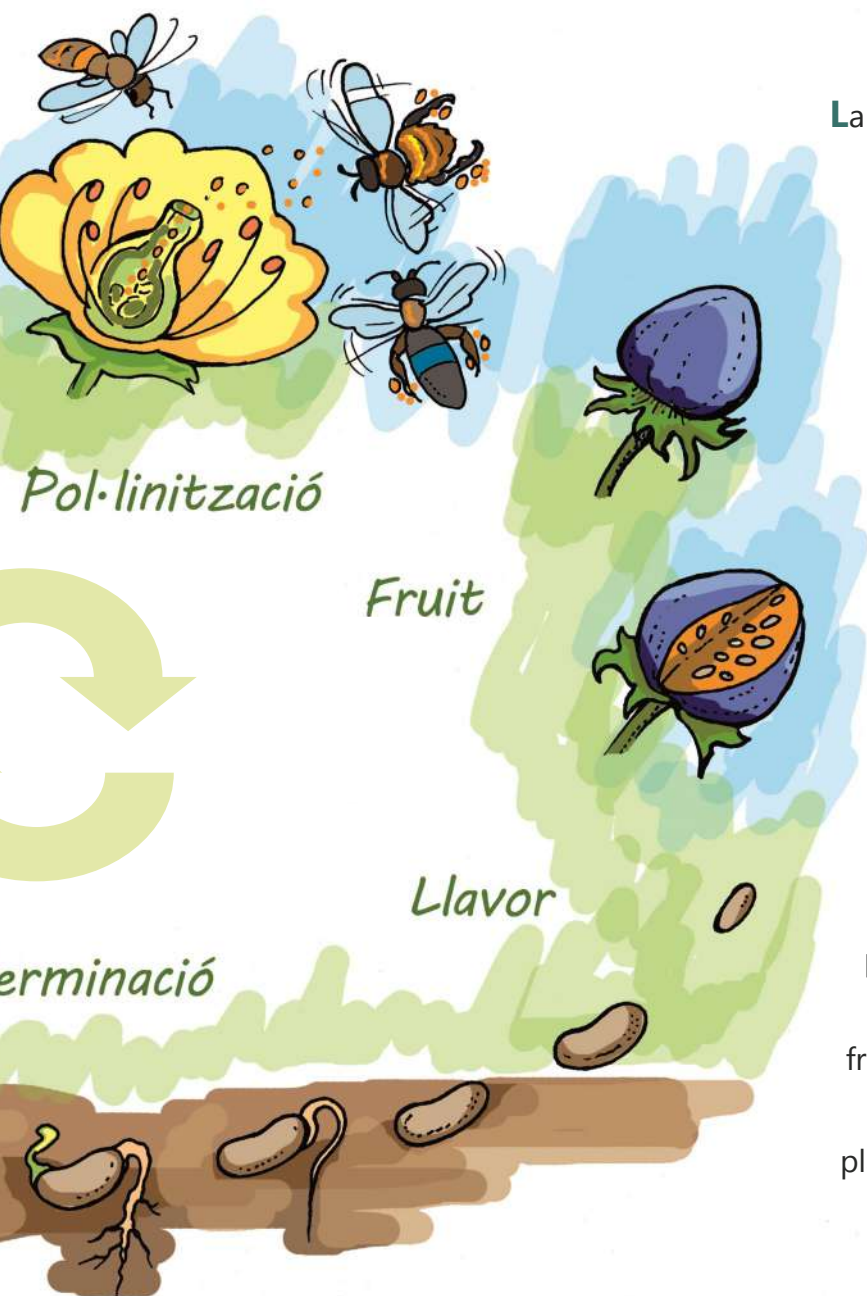
Les flors fecundades, esdevenen fruit.

A l'interior del fruit hi ha les llavors.

Les llavors, arriben a terra, on germinen si les condicions són òptimes.

LA IMPORTÀNCIA DE LA POL·LINITZACIÓ

La funció del fruit, és protegir i dispersar les llavors.

Sense la pol·linització no és possible la fructificació de la majoria de les plantes i per tant, la formació de llavors.

EL JARDÍ BOTÀNIC DE SÓLLER

El Jardí Botànic de Sóller és una institució que conserva col·leccions documentades de plantes vives (àrea visitable), llavors (banc de germoplasma) i plantes seques (herbari). Les col·leccions del Botànic estan a l'abast de qualsevol investigador i de qualsevol acció de conservació "in situ" controlada.

Els tres objectius del Jardí Botànic són:

Conservació de les espècies endèmiques, rares i/o en perill d'extinció de les Illes Balears i de les àrees mediterrànies d'influència.

Recerca en el camp de la biologia de la conservació, biologia reproductiva d'espècies silvestres, horticultura, jardineria i paisatgisme.

Educació i divulgació del món vegetal en general i de la flora Balear en particular, fent especial esment en la importància de la conservació de les plantes per a la humanitat.

Amb aquesta guia volem conscienciar sobre el paper fonamental que tenen els pol·linitzadors pel manteniment de la biodiversitat als ecosistemes terrestres. En certa manera, la interacció pol·linitzador-planta és un factor clau pel manteniment de la col·lecció de planta viva del Jardí Botànic, permetent la reproducció d'aquestes, i simulant així l'entorn natural.

FUNDACIÓ JARDÍ BOTÀNIC DE SÓLLER

Amb el finançament de la
Conselleria de Medi Ambient,
Agricultura i Pesca

G CONSELLERIA
O MEDI AMBIENT,
I AGRICULTURA
B I PESCA